

повинні складатися з двох частин: інваріативного ядра та варіативної оболонки. Інваріативне ядро змісту включає хімічну символіку, основні хімічні поняття, закони, теорії, факти, методи хімічної науки та передбачає достатньо глибоке вивчення учнями цих класів теоретичного матеріалу з хімії. Варіативна оболонка складається з фізичного та математичного компонентів, які взаємопов'язані між собою, а також пов'язані з інваріативним ядром змісту (хімічним компонентом). Цей взаємозв'язок дозволяє виявити основні напрямки вивчення хімії у фізико-математичних класах [1].

Сутність дослідницького методу навчання визначається тим, що він дозволяє краще виконувати задачі розвитку творчих здібностей, виховує ініціативу та активну самостійність учнів. Застосування цього методу дозволяє здійснити найвищий етап проблемного навчання.

Література

1. Аршанский Е.Я. Организация практических работ // Химия в школе. – 2003. - №3.- с.61-66.
2. Шмуклер Є.Г. О связи школьного курса химии с математикой // Химия в школе. – 1976. - №3. – с. 16-26.
3. Щукин Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. – М.: Педагогика, 1979. – 160 с.

ЕФЕКТИВНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ ДО УРОКІВ

*Т.А. Логвіна-Бук
м. Мелітополь, Україна*

Про професійність педагога мріяв ще Томазо Кампанелла, який висловлював думки про те, що виховувати та навчати молодь повинні спеціально відібрані та підготовлені, навчені й виховані люди, щирі душею, гуманісти за покликанням, морально й фізично розвинені. І сьогодні актуальна ця заповідь великого педагога минулого для розбудови свого майбутнього, позбуваючись старих теорій. Вчитель – це цілісна особистість, яка взаємодіє з навколишнім світом і сама перебуває під впливом різних людей і обставин та функціонує у надзвичайно насиченому інформаційному просторі. Процес навчання можна розглядати як систему та імітаційну модель поведінки та діяльності педагога, виходячи з вимог практики.

Найбільш актуальними й найменш розробленими виявилися такі питання: причини труднощів учнів в оволодінні навчальним предметом; індивідуально-типологічні особливості особистості учня у процесі навчання; комплексне педагогічне керівництво процесом навчання, виховання та розвитку учнів.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці моделі педагогічного керівництва навчанням учнів [2, с.55], структуруванні навчального матеріалу, організації спільної навчальної діяльності з учнями відповідно до плану і структури уроку, розробці різнорівневих навчальних завдань та програм у зв'язку із вивченням передбачених чинною програмою розділів.

Практичне значення дослідження виявляється у доцільності використання матеріалів дослідження як у шкільній, так і у вузівській практиці. Використання елементів гнучких навчальних технологій у процесі навчання має організаційну чіткість та систематичний характер, що передбачає упорядковану та логічно побудовану подачу навчального матеріалу, раціональний розподіл часу уроку, самостійність та активність учнів у надбанні знань в процесі навчання. Діяльність учня у навчально-виховному процесі організована таким чином, що вирішуються пізнавальні, соціальні та особисті потреби та цілі (самоактуалізація), здійснюється саморозвиток особистості, процес самоствердження (самоосвіта, самовизначення), свобода вибору, спілкування, розвиток творчих задатків та здібностей (самовираження), процес виховання, профорієнтація. Таким чином відбувається самовдосконалення особистості учня у процесі розвитку. Через відчуття та сприйняття ми одержуємо знання про навколишній світ, які є ланками одного процесу – чуттєвого пізнання. Процес сприйняття даних, одержаних органами чуття, включає вибірність, що позначається

терміном увага, які характеризують спрямованість пізнавальної діяльності в даний момент. Процес засвоєння починається організацією пізнавальної діяльності учнів з раціонального відбору інформації про об'єкти чи явища. Ця діяльність повинна забезпечувати найповніше вивчення джерел інформації, накопичення й осмислення її.

Вчитель, використовуючи на уроках біології диференційовані завдання, створює сприятливі умови для активізації пізнавальної діяльності учнів, полегшує засвоєння нового матеріалу, виявляє прогалини в знаннях учнів на даному етапі навчання, стимулює навчальну діяльність школярів, розвиває індивідуальні особливості особистості, що є ще одним кроком вперед на шляху формування інтелектуальних якостей особистості.

В нашому дослідженні «управління» розглядалося як процес цілеспрямованого, планомирного впливу управляючої системи на керовану (педагогічний процес) з метою створити цілісну ефективну систему, упорядкувати, забезпечити необхідну для неї стабільність, стійкість [1].

Організація пізнавальної діяльності учнів при вивченні біології у 7-8 класах здійснюється по – різному. В проблемному навчанні управлінню підлягає мотиваційна й операційна сторони пізнавальної діяльності, в програмованому навчанні – змістова й організаційна сторони. Свої особливості має диференціація навчання. Управлінська структура припускає чотири види управлінських дій: планування; організація; керівництво; контроль.

Діяльність вчителя біології на першому етапі пізнання полягає у використанні методів навчання, методичних прийомів та джерел передачі інформації, які сприяють повнішому відбору їх з об'єкту вивчення. Діяльність вчителя визначає характер пізнавальної діяльності учнів і одержання від них зворотної інформації, яка свідчить про правильність протікання початкового етапу процесу засвоєння знань. Зворотна інформація від учнів 7-8 класів при вивченні біології на даному етапі і в кінці його повинна надходити у вигляді умінь розрізняти, розпізнавати, впізнавати об'єкти вивчення серед інших. Суть розпізнавання полягає в співставленні реального предмета зі спогадами про нього, у відтворенні раніше закріпленого матеріалу при повторному його сприйманні. Подальше управління процесом засвоєння знань з біології пов'язане з формуванням понять (другий етап процесу пізнання) і подальшим розвитком діяльності мислення учнів. Останнім є аналіз і синтез, потім абстрагування та узагальнення [3].

В основі розвитку в учнів умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки лежить складний синтез, який починається з орієнтації відрізняти причини й наслідки процесів. Велике значення для цього має логічність структури навчального матеріалу, де повинно бути поставлене питання: «Чому?» й дана відповідь, яка чітко вказує причину явища та його наслідок.

Діяльність вчителя в навчальному процесі впливає на кінцевий результат, що спонукає до самореалізації особистості вчителя, підвищення його кваліфікації і рівня знань. Діяльність учнів спрямована на розв'язання задач, запланованих вчителем, на розвиток розумових здібностей шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків, аналізу, синтезу.

При цільовому управлінні спочатку визначаємо мету, бажанні (кінцеві) результати, а потім розробляємо особливості процесу управління. Вчитель визначає зміст навчального матеріалу, який підлягає структурізації, аналізує зміст теми, визначає методи, підбирає наочність та обладнання, готує дидактичні картки, розробляє диференційовані різнорівневі завдання, згідно навчальних досягнень учнів. Вчитель біології складає план-конспект уроку біології та коректує його зміст.

Ситуації творчої комунікативної співпраці вчителя та учнів з'являються у навчальному процесі та вирішуються завдяки певних прийомів, які розглядаються задалегідь:

- урізноманітнення засобів комунікативного впливу;
- підтримка учнівської думки, нестандартної гіпотези з боку вчителя з метою

обговорення, створення проблемної ситуації, діалогу, дискусії;

- індивідуальний та колективний емоційний відгук на події в класі, школі, громадському житті;
- внесення в навчально-виховний процес елементів новизни, непередбачуваного, раптовості;
- звертання вчителя за порадою до учнів, за допомогою;
- свідоме і цілеспрямоване створення певних ситуацій співпраці, які спонукають учнів до комунікативно-творчої діяльності.

Навчальна функція вчителя передбачає не стільки передачу знань, а вміння самостійно здобувати їх та розвивати уміння та навички, самовдосконалюватися та пробуджувати у учнів потребу в навчанні.

Виховна функція вчителя потребує формування та розвитку позитивних мотивів до особистісної виховної діяльності, цілеспрямованості, подоланню труднощів, формуванню особистісних рис, опанування майстерністю вчителя.

Організаційна функція передбачає самостійне навчання, оперування способами діяльності, умілому використанні засобів наочності, вміння прогнозувати навчально-виховний процес та власну діяльність.

Наукова функція вчителя потребує активної участі у наукових дослідженнях та розробках, наукових пошуках та втіленні результатів у практику, що сприяє розвитку творчої особистості. Крім цього, важливими умовами та вимогами до творчої самореалізації педагога є педагогічна інтуїція, високій рівень педагогічної культури, витримка, любов до педагогічної діяльності, позитивні моральні якості, винахідливість, уважність, наполегливість, усвідомлювати власний досвід та визнавати помилки у педагогічній діяльності.

Вчитель біології планує систему навчального процесу, здійснення якого передбачає таку послідовність: визначення мети діяльності, взаємодію учня та педагога; розробку уроків різних типів і видів; визначення найбільш ефективних методів навчання та виховання, підбір засобів навчання та навчального обладнання, створення сприятливих умов для розвитку особистості учнів, стимулювання діяльності школярів, контролю, оцінювання навчальних досягнень учнів (компетенцій), отримання зворотного зв'язку («учень – педагог»), внесення коректив, аналіз отриманих результатів. У навчально-виховному процесі вчитель розвивається і формується як фахівець, тому вдосконалюється його майстерність. Педагогічне управління поєднується з самостійністю і ініціативою вчителя, що сприяє його творчому саморозвиткові.

Висновки. 1. Ефективність організації педагогічного управління навчально-виховним процесом з біології значною мірою залежить від рівня творчої підготовки педагогічного колективу у процесі управління та управлінської діяльності. 2. Використання елементів нових навчальних технологій у навчально-виховному процесі при вивченні біології, моделі педагогічного керівництва процесом навчання учнів є ефективним засобом для формування навчальних досягнень школярів з біології, формування міцних знань, вмінь та практичних навичок з дисципліни.

Література

1. Логвина-Бык Т.А. Методика подготовки будущих учителей биологии / Т.А. Логвина-Бык // Биологическая наука и образование в педагогических вузах: материалы VII Всероссийской научно-практической конференции «Проблемы биологической науки и образования в педагогических вузах» (31 марта – 2 апреля 2011 года). Вып. 7. – Новосибирск: Изд. НГПУ, 2011. – 360 с. – С. 313-316.

2. Логвіна-Бик Т. А. Специфіка управління навчально-виховним процесом в сільських загальноосвітніх школах / Т.А. Логвіна-Бик / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол.: Н. С. Побірченко (гол.ред.) та інші. – К.: Наук. світ, 2002. – Випуск 3. – С. 51 – 57.

3. Рабунский Е.С. Индивидуальный подход в процессе обучения школьников (на основе анализа их самостоятельной учебной деятельности) / Е.С. Рабунский. – М.: Педагогика, 1975. – 184 с.

ІМІТАЦІЙНА ГРА ЯК МОДИФІКАЦІЯ ДІЛОВОЇ ГРИ

*В.І. Магда
м. Полтава, Україна*

У підлітковому віці спостерігається потреба у формуванні власного світогляду, прагнення бути дорослим, бурхливо розвивається фантазія та уява, спрямованість на самоствердження перед суспільством. Вирішенню цих завдань сприяють ділові ігри, які залучають підлітка до розв'язання проблем, становлять їх у позицію причетності до історичних подій.

Чіткої класифікації ділових ігор на сьогодні не існує. Різні дослідники пропонують свої варіанти. Так, один із найвідоміших дослідників педагогічних технологій Г.Селевко розрізняє такі модифікації ділових ігор:

- імітаційні ігри, в яких імітується діяльність будь-якої об'єктивної події, обставин, умов;
- операційні – допомагають відпрацювати виконання конкретних операцій, наприклад, розв'язання проблеми;
- рольові – відпрацьовується тактика поведінки, дій, виконання функцій конкретної особи;
- діловий театр, у якому розігрується будь-яка ситуація, поведінка людини за цих обставин;
- психодрама та соціодрама – аналог ділового театру, але із соціально-психологічним нахилом, спрямована на відпрацювання уміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати і змінювати стан іншої людини.

Сценарій імітаційної гри містить сюжет події, опис структури та призначення її елементів, зображення обставин, за яких відбувається гра.

Неоднозначність рішень, наявність елементу невизначеності в ситуації гри забезпечує її проблемний характер та особистісний прояв кожного учасника. Цікаво, несподівано проходить імітаційна гра в тому випадку, якщо в її хід увести незаплановану, не відому для учасників обставину чи несподіваного учасника з певною позицією, що відводить від такої гри тавро «розіграного по нотах спектаклю», змушує швидко зорієнтуватися, підключати свої знання та вміння, активізує свідомість. Цьому сприяє емоційно-конкурсна атмосфера інтелектуального і морального суперництва в ході гри. Зрозуміло, що ігри-несподіванки плануються, продумуються та аналізуються вчителем завчасно, але для учасників гри вони стають відомими безпосередньо під час проведення гри.

Однією з імітаційних ігор, яка завжди подобається дітям і дає гарні результати, є гра «Якби я був учителем...» («Я – вчитель»). Спочатку, коли тільки починається знайомство з такою грою, можна запропонувати відносно легкі завдання: розробити схему опитування класу за цією темою та схему викладання нового матеріалу тощо. Так, проводячи усне опитування, наприкінці відповіді можна запропонувати самому учневі оцінити її. Це можна також зробити після того, як відповідь охарактеризують товариші. У разі виконання письмових і тестових методів перевірки знань з теми учні можуть оцінити себе і своїх товаришів на основі правильних алгоритмів, запропонованих учителем, і виставити власну оцінку. Коли ж діти добре ознайомляться з умовами методу, можна перейти до гри «Контрольна перевірка». Суть якої полягає в тому, що увесь клас виконує самостійні письмові роботи, які потім кодуються і в такому вигляді (без прізвищ) роздаються для перевірки самим учням. «Перевіряючий» виставляє оцінку й обґрунтовує її. Саме обґрунтування щодо позиції відносно оцінки є підставою, щоб кожен учень отримав на уроці